

Klassiska noveller **Nr 55**

Julius Regis:

**Hajen och
fullmånen**

Klassiska noveller 55.

Julius Regis Regis

– Hajen och fullmånen.

Återutgivning av text från 1930

av Julius Regis Regis

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-657-0

Copyright © 2025 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Bedragaren och tjuven Teodor Friman-Nylander återvänder till Sverige efter fyra år i USA.

När han stiger av båten i Göteborg är han säker på att det ska bli super-enkelt att ge sig på de naiva svenskarna.

Men efter bara några minuter är polisen efter honom.

Den här texten skrevs av den svenske författaren Julius Regis (1889–1925).

Han var mest känd för sina deckare om den brottsbekämpande journalisten Maurice Wallion vars äventyr oftast utspelar sig i Stockholm.

Trots att Julius Regis var en av Nordens mest populära författare så är mycket litet känt om hans liv. Det har därför uppstått en rad myter, bland annat att han skulle ha varit en puckelryggig dvärg.

Författaren debuterade med en novell år 1910 och hans första deckare, "Blå spåret", gavs ut 1916. Under sin korta karriär skrev han totalt 16 böcker och ett stort antal noveller.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1930 i novellsamlingen "Sanningen om Cro-Cro. Jul. Regis' sista noveller" med titeln "Hajen och fullmånen".

Hajen och fullmånen

Den här texten publicerades ursprungligen år 1930 i novellsamlingen "Sanningen om Cro-Cro. Jul. Regis' sista noveller" med titeln "Hajen och fullmånen". Författare till texten är Julius Regis Regis (1889–1925).

När Teodor Friman-Nylander efter fyra års bortovaro från hemlandet landsteg i Göteborg, möttes han icke av ovationer. Hans gloria hade bleknat. Likväl hade hans namn för sex år sedan gått genom hela svenska pressen i samband med en affär, som inbragte honom två års uppehälle på statens bekostnad. De närmare omständigheterna äro numera likgiltiga: nog av, den dag staten tog hand om Teodor Friman-Nylander, upphörde en viss mystisk serie poststöder som genom ett trollslag. Efter den tvååriga sejouren i klostret hade vår vän Teodor hastigt avlägsnat sig ur landet och funnit en ny marknad i fjärran västern. Mr Freeman, med smeknamnet Vackra Teddy, sedermera omdöpt till Hajen, hade i Chikago idkat studier av annat folks kassaskåpslås, som även i U. S. A. beredde honom fri kost och logi några år framåt. Så där är det. Aldrig får en driftig och självförsörjande människa vara i fred för byråkratiska påhitt. "Vart jag mig i

världen vänder, är jag i polisens händer”, brukade han säga med en gemytlig skämtsamhet som förtjuste vänkretsen.

Bärande en kappsäck, en glänsande skrud och ett lika lätt som rymligt samvete landsteg således vår hjälte i Göteborg, seende sig omkring med förvånade blickar. Han hade tänkt sig en angenäm lustresa till Det Lilla Gamla Landet, kombinerad med ett eller annat affärsföretag medan den värsta nyfikenheten gentemot hans person svalnade borta i U. S. A. ”Adjö, gossar”, hade han sagt till vännerna i Chikago, ”nu går jag tillbaka till the Old Country ett slag. Nätt litet land, Sweden! Polisen är så tillbakadragen och folk i gemen så sömniga att man kan stjäla guldplomberna ur mun på dem utan att det märks ...”

Men han kände inte igen sig. Det tycktes honom, att de kära landsmännen på ett oroande sätt ökat takten, hissat upp ögonlocken, med ett ord vaknat. Det var en obehaglig upptäckt, ty Vackra Teddy, även benämnd Hajen, gjorde helst affärer med folk som snarkade.

”Det här var trevligt”, tänkte han. ”Jag börjar tro att jag får lov att använda mitt förstånd!”

I detsamma slog en herre honom på axeln och sade: — God dag, Nylander, ja så du har kommit tillbaka nu? Det var en undersätsig och grov person i rundkullig hatt.

— Vem fan är herrn? frågade Teodor, med rätta förgrymmad. Mannen visade någonting, som kom Teodor att blinka till. Ja så, sade han. Ja, då så ... har jag inte rätt att fara vart jag vill, vad? Jag har ingenting gjort ...

— I alla fall är det bäst att du följer med mig nu och visar dina papper, sade den andre med ett grin. Vi vill inte ha såna gossar som du lösa utan nosgrimma.

När Teodor en halvtimme senare lämnade kriminalpolisens allra heligaste, gick han som i en dröm och höll så när på att bli överkörd av en bil. — Se upp, bonddrulle! röt chauffören.

Bonddrulle! Mr Teodor Freeman titulerad bonddrulle! Därhän hade det gått. Det började dagas för honom, att han på något sätt misräknat sig. Trots sin kontinentala dress, guldpincenéén och sedelbunten i byxfickan kände han sig inte så stor som han var lång. Folk med strama hakor och välpressade byxor rusade förbi honom, ty det var mitt under affärstiden, men ingen av dem ägnade honom en enda beundrande blick. Allt detta, och framför allt den officiella intervju med vilken han nyss mottagits, var onekligen ett dåligt omen.

Men Chikagohajen var inte den som fällde modet. Han så att säga vek av en skälig bit upptill på sin överlägsenhet mot det gamla countryt, burrade upp nackfjädrarna (våra metaforer trassla ihop sig!) och reste till Stockholm.

I Stockholm borde någonting kunna uträttas. Det var åtminstone en någorlunda stor håla. Där kunde man blanda sig i vimlet; man hade ju vanan inne, och vilket argusöga kan följa hajens väg genom djupen? Det var med glad förväntan, nästan med rörelse, Vackra Teddy skyndade att i Sveriges huvudstad söka upp gossarna av det gamla gardet. Men det blev besynnerligt långt mellan glädjebägarna; det gamla gardet fanns ej mera. Slumpen mera än hans ihärdiga sökande sammanförde honom med en och annan bekant i ett gathörn, på ett tredjeklassens kafé eller ett sluskigt, inpyrt hotellrum, men det blev ljumma och korta samkväm, präglade av sidoblickar, pauser, likgiltiga frågor och en slapp handtryckning till avsked:

— Vad gör Gardisten nuförtiden?

— Sitter inne. Tre år.

— Å, tusan ... nå, men Potifar och hans gäng?

— På Gröna ön hela bunten!

— Jaså, hm! Ja, nu måste jag gå. Tjänare, vi träffas när vi råkas ...

Vackra Teddy började märka, att han inte var populär. Han förstod inte orsaken. Det var onekligen något misstänkt och kritiskt i de blickar, varmed han mottogs, och flera av hans gamla bekanta hade mött honom med en högst indiskret fråga: "Hör du, hur var det med de där stämplarna? Ljög du dig verkligen ifrån dem, eller ..." Och en hade sagt rentut: "Fy fan, det var synd om det kräket Burell i alla fall!"

Nå ja, Teddy var egentligen själv inte stolt över historien med Erik Burell. Men, för tusan, dåvarande e. o. postvaktmästaren Burell hade sannerligen ingen karaktär att skryta av — en hållningslös, godtrogen valp! När Teddy hade fått sitt briljanta uppslag till de där poststölderna, hade han haft ett lätt göra som frestare. Först ett kamratligt umgänge, en rad sjöslag interfolierade med förstulna frågor om värdepostens gång, så några större handlån för att riktigt trassla in affärerna åt karlen — och så en natt mellan två glas det försåtliga: "Hör du, Burell, om du bara låter mig låna postens sigillstämplar i morgon natt, så slipper du betala igen lånen ... Och om man sedan inför domstolen påstår, att Erik Burell hittat på hela planen och behållit rovet — är man icke sig själv närmast? Burell fick fyra år, medan Teddy slapp undan med två, men den där spolingen hade nog gått to the dogs ändå, jojomen! En sex år gammal historia var för resten ingenting att bråka om. En sorts anständighetskänsla bland tjuvar — kanhända!

Vackra Teddy skrattade. Det gamla gardet hade blivit alltför gammalt. De kunde gå hem och dra en stump ur psalmboken. Han

ville visa dem, vad en Chikagohaj kunde uträtta på egen hand. Allt som rör sig på en storstads oroliga yta är lovligt byte för den gamla rovfisken, som utrustad med små, skarpa ögon och ännu skarpare tänder glider fram nere i mörkret.

Hajen gick åstad att se vem han uppsluka månede. Men han fann snart, att han förlorat sina forna landmärken. Verksamhetsfältet var större än för sex år sedan, men nu fräste bränningar där han fordom fiskat i lugnt vatten, och ju längre han såg sig omkring desto mindre blev hans självsäkerhet. Han visste det ej, men hans öde var det obehagligaste som kan drabba en modern rovridhare, vare sig hans specialitet är att fylla egna kassaskåp eller tömma andras. Vackra Teddys metoder hade blivit gammalmodiga. Han började bli nervös.

Efter en månads sysslolöst kringirrande gjorde han en aktningsvärd ansträngning att elda upp sig till handling. Han tog fram de återstående sedlarna ur byxfickan och räknade dem. Det var inte längre en bunt, det var ett antal, och ett ringa sådant.

"Något måste göras!" tänkte Hajen. Han stoppade den blygsamma återstoden av kapitalet i västfickan och öppnade kappsäcken. Ur dess mystiska innandömen plockade han fram en ny, fet bunt dollar-sedlar, som fick intaga den hädangångnas plats i byxfickan. Med denna bunt voro emellertid omständigheter förknippade som — men vi skola icke gå historien i förväg. Vår hjälte hade nått sitt sista stadium.

Han blev bondfångare. Från detta ögonblick var hans operationsområde inskränkt till Centralstationen jämte de angränsande gator där stora och små hotell ge skydd och fristad åt resande från landet. Han förhastade sig ej. Han åstundade ett honom värdigt offer. Och han fick det.

En kväll flanerade Hajen i full krigsrustning utanför Centralsta-

tionen. De elektriska globerna lyste orangegula och gaslyktorna luddigt blekgröna i höstdiset, bilarna svängde sina dubbla, vita ljussvärd genom vimlet och de ringande spårvagnarnas lyktor simmade som röda, gröna och gula färgfläckar i den rökiga regnluften. Ett tåg hade nyss anlänt och en ström av människor flöt svart och trög ut ur stationen. Medan hopen långsamt tunnades ut gled Hajen makligt fram och åter mellan grupperna. Han liknade en finsmakare som studerar matsedeln.

Då såg han plötsligt fem steg ifrån sig en karl, som tveksamt stannat mitt på trappan och med omisskännlig omsorg tycktes räkna innehållet i en tjock plånbok. Vid anblicken av denna plånbok gjorde Hajen en fascinerad lov kring den ensamme, som noggrant stoppade ned sin skatt i innerfickan igen och knäppte väl igen om den. Karlen var snyggt och solitt klädd i en kostym, som föreföll tillklippt med plåtsax och aldrig berörd av ett pressjärn; men det var hans ansikte som tilldrog sig Hajens hela skarpblick — ett runt, slätt och vänligt månansikte, som antydde hjälplös godtrogenhet parad med smak för enkla och materiella nöjen. Intet tvivel: det var en burgen lantbo, sägom förslagsvis en bondson, inskickad till staden för att uträtta gårdens höstaffärer. Teddy tvekade inte längre. Denna feta bit var enkom reserverad av ödet till en hajsupé.

Han gick fram till mannen, smålog, rätade till pincenéen, lyfte på hatten och sade belevat:

— Förlåt, kan herrn säga mig vägen till Immanuelskyrkan?

Den andre förblev orörlig till anlete och hållning men fäste en ljusblå, klar och stillsam blick på frågaren. Slutligen skakade han på huvudet och gjorde min av att gå. Men Hajens sällskapstalanger voro i kväll helt enkelt oemotståndliga, det kände han själv.

— Ursäkta, herrn är kanske en främling i staden? oljade han på. Kanske vi få sällskap en bit, man känner sig förbaskat ensam i världsvimlet en sån här ruskig kväll, ska jag säga ...

Teddy blev värtalig, jovialisk, smickrande, skämtsam; han var storartad. Mannen från landet svarade nödtorftigt ja och nej.

— Får jag inte lov att bjuda på ett glas? avslutade Hajen stormlöpningen. I kväll är det ändå för sent att uträtta affärer!

— Ja, det är nog det, medgav den andre något upptinad. Hajen jublade invärtes och tänkte med välbehag på den välfyllda plånbok han sett. Han betraktade den redan som sin.

Efter några lama invändningar bragte Hajen sin nya bekantskap i säkerhet på ett kafé och hämtade andan till ny värtalighet:

— Ser ni, jag är hemma i gamla landet för att roa mig; har ett litet hotell i Chikago, you know, som inbringar mig tjugutusen dollar om året. Så att här fattas inte money ... Mannen från landet började synbarligen bli intresserad. De stillsamma ögonen i det runda anletet betraktade mr Teddy Freeman nästan oavslått, medan denne talade om sina affärer, visande sin sedelbunt, och mera i förbigående skisserade ett bländande program för aftonen: Jag bjuder!

Man lämnade kaféet och avtågade, icke till Immanuelskyrkan, men till kabaré Guldhönan. En medelålders dam, försedd med skära trikaer och skärande diskant, avlockade emellertid vännen från landet en så oerhörd gäspning, att Teddy bestört drog honom därför, och först då han vid en verkligt förstklassig supé lyckats genom en skicklig manöver dricka duskål med sitt offer kände han sig åter på fast mark. Bara den förbaskade bondlurken inte varit så enstavig! Teddy viftade med sitt namn i alla tonarter, men utan att lyckas pina fram den andres. Hur mycket kunde det finnas i den där plånboken?

Det svampaktiga, feta ansiktet började reta honom, och i ett anfall av galghumor utbrast han:

— Skål på dig, fullmåne, du är en tusan så glad och trevlig prick! Fullmåne tycktes inte ta illa upp; hans nya namn passade honom utmärkt. Han såg ut att varken ha roligt eller tråkigt. Det var som om han i Hajen sett ett ovanligt roande och sällsynt djur — och det var kanske inte så orätt. Hajen beslöt bistert att ge Fullmåne valuta för pengarna.

— Nu gå vi hem till mitt hotellrum, avgjorde han, så skall jag bjuda dig på en visky, som bara kungen av England och jag dricker!

Fullmåne hade ingenting emot det. Bekvämt installerade på ett hotellrum, som mindre utmärkte sig för elegans än för sitt avskilda läge, tog Hajen fram en butelj rivande amerikansk visky och slog i. — Well, gosse (han började bli nedlåtande nu), här skall levas livet! Men var är du hemma egentligen? I Trosa, vad?

— Jag har varit litet varstans, svarade Fullmåne stillsamt, nu i sommar har jag bott hemma hos mina föräldrar, och jag sköter jordbruket på farsgubbens hemman.

— Då har du allt multum i plånboken? skämtade Hajen.

— Det kan nog hända det ...

— Ja, här ser du en som heller inte är utan! skröt Hajen och viftade med sin sedelbunt. Nu skall vi spela Drottningen av Saba!

Han tog fram tre kort ur bröstfickan. — Vad är det? frågade Fullmåne. — Jo, skål! Det här kortet med fruntimret på, det är Drottningen av Saba, förstår du. Nu blandar jag om alla tre på bordet. Skål! Kan du gissa rätt, vilket som är Drottningen av Saba, så har du vunnit ... Nej, det förstår, inte om pengar, men försök i alla fall!

Fullmåne tog utan svårighet rätta kortet. — Ser du, om vi nu hade

hållit en hundralapp var, så hade du vunnit! sade Hajen beundrande. — Jag spelar inte om pengar! svarade Fullmåne i oväntat kort ton. Hajen betraktade honom.

”För fan”, tänkte han besviken, ”den där dricker ju som en häst; han är bra nykter för att vara en Fullmåne!”

Ett ögonblick föreföll det honom, att hans offers röst och sätt var mindre bondskt och enfaldigt än som var riktigt lämpligt för hans syfte. Kläderna och hyn antydde nog ett lantligt levnadssätt, men det behärskade ansiktet skvallrade om något annat, som Hajen inte riktigt förstod. Han fick den vansinniga idén att han sett dessa lugna och klarvakna ögon förut, men han log bort tanken. För att hålla målron vid makt kastade han sig bullersamt in i en Chikagohistoria, som dock möttes av en visserligen intresserad tystnad, men en tystnad som förlamade hans tunga.

— Skål! slutade han ansträngt. Man drack under tystnad. Kvälens program började alltmera likna ruinen av en fest. Den tysta figuren mittemot honom tog kännbart på Hajens nerver, och han sökte en oviss tröst i den dryck som endast kungen av England och han begagnade. Den gav honom en sista inspiration.

— Damn it! utbrast han glättigt. Vi ska ha oss ett parti poker, du Fullmåne! Kan du spela poker? — Nej, sade Fullmåne. — Då ska jag lära dig! Det är en brist i uppfostran, gosse lilla, det begriper du väl ... — Jag spelar aldrig kort numera.

Inför denna mur av ståndaktig dygd kände sig Hajen vanmäktig. Han började se rött, eller rättare han såg för sin inre syn en välfylld plånbok som svävade i ett gyllene skimmer. Han blev desperat, vild, hänsynslös.

— Fy tusan, du är ju inte kamrat, Fullmåne! Nu ska du i alla fall

göra mig en tjänst! Han ryckte för tolfte gången fram med sedelbunten ur byxfickan. Tusen dollar kan du väl växla åt mig, det förtjänar du på! Får dollarn för tre kronor, det är generöst! Se så, växla tusen dollar åt mig genast, det råder jag dig till!

Hajens ton blev ohöljt hotande, och båda hade stigit upp. Det blev alldeles tyst i rummet; långt i fjärran hördes gatans brus och ett tornurs slag.

Fullmåne stod och såg på Hajen med ett förstenat lugn, som med ens skrämde denne. Men mer ändå skrämde honom ett besynnerligt uttryck av vaknande liv i denna blick — ett uttryck av igenkännande. Där Teodor Friman-Nylander var igenkänd, var en olycka inte långt borta.

Fullmåne tog sedelbunten och stoppade den på sig utan brådska.

— Nej, sade han, jag vill inte växla dina falska sedlar åt dig!

Hajen ryggade likblek tillbaka. Sanningen träffade honom som en blix och han förlorade all fattning. Han borde ha betänkt, att en haj, som stiger upp till ytan för att lystet stirra mot fullmånen, utsätter sig för oberäknliga faror. Och nu hade Chikagohajen mött sitt öde. Fullmåne tog av sig rocken.

— Ja, jag är Erik Burell, sade han. Väl mött, Teddy, efter sex år. Ja, se på mig: inte underligt att du inte kände igen mig; sådan blev jag efter att ha gått genom dina händer. Du är vad jag varit: en fängelsekund och en fördärvad människa! Men, ser du, nu är jag på väg uppåt igen — det har jag lovat farsgubben ... Han närmade sig långsamt. Att träffa dig igen var mer än jag vågat hoppas. Jag har haft en angenäm afton och nu ska vi göra upp! Du har två saker att välja på — polis eller smörj!

Vackra Teddy alias Hajen föll ihop som en trasa. Hans stund var

inne.

— Jag tar smörj, sade han krossad och ödmjukt.

Fakta: Författaren Julius Regis

Namn: Julius Regis Regis.

Född: 20 juli 1889 (Stockholm). Död: 10 januari 1925 (Stockholm).

Föräldrar: Handelsresanden Axel Regis Petersson och Julia Sofia Petersson.

Han är en av de mest mystiska svenska författarna.

Trots att Julius Regis lästes av miljoner så vet vi än i dag inte om ryktena om honom är sanna.

Men en av de vanligaste myterna vet vi är fel: Julius Regis var inte en pseudonym. Hans riktiga namn var Julius Regis Regis.

I dag är det inte många som känner till den svenska deckar- och äventyrsförfattaren Julius Regis, trots att miljontals läste hans verk under både 1910-, 1920- och 1930-talen.

Ofta publicerades hans noveller och böcker under den lite kortare signaturen ”Jul. Regis”.

Det märkliga namnet har gjort att många trott att det här var en pseudonym. Han hette ursprungligen Julius Regis Petersson men bytte redan som 18-åring namn till det lite udda Julius Regis Regis.

Det var en tuff uppväxt för Julius. Pappan dog 1897 när han var

8 år gammal och efter några års studier vid Stockholms universitet hoppade han av för att försörja sin mamma.

Det var också nu som hans karriär i bokbranschen började, med ett jobb år 1909 som korrekturläsare hos förlaget P. A. Norstedt.

Redan året efter publicerades hans första novell, "Ett och annat om hemlig skrift, ABCD för amatörer".

Efter en stor succé med deckaren "Blå spåret" 1916 så sade han upp sig från sitt jobb och satsade på författandet på heltid.

Under sin rätt korta karriär hann han skriva 15 deckare och äventyrsböcker.

De flesta hade "problemjägaren" Maurice Wallion i huvudrollen. Regis skrev 8 böcker och 1 novellsamling om stockholmsjournalisten.

Julius Regis blev snabbt en av landets mest kända deckarförfattare och hans böcker trycktes i många upplagor. De översattes också till både danska, finska, norska, tyska och engelska.

Att han var populär är kanske inte så konstigt, han har beskrivits som "i absoluta toppskiktet av svenska författare av spänningslitteratur".

En viktig ingrediens i hans böcker är ny teknik. Det är fart och fläkt i nya flygplan och snabba bilar, samtidigt som mikrofoner och ny kriminalteknik är viktiga för intrigen.

Dåtidens läsare kände ofta igen delar av handlingen eftersom Regis ofta blandade in aktuella nyhetshändelser i böckerna. Det kunde gälla personer från ryska revolutionen, ockerhandlare från första världskriget, den blodiga ryssligan i Stockholm eller katastrofen då fartyget Per Brahe sjönk i Väneren 1918.

Författaren Regis var en av de första svenska författarna som an-

vände stora mängder äventyr och spänning.

Det förekommer ofta väpnade uppgörelser, biljakter, blodiga slagsmål och explosioner.

Att Julius Regis älskade action var kanske inte så märkligt eftersom han var en stor filmfantast.

Han var en av landets första filmjournalister och skrev för både "Filmvärlden" och "Filmjournalen". Han skrev också den första boken om svensk filmhistoria, "Filmens roman" år 1920.

Trots att han som en av de största svenska deckarförfattarna var rätt känd så höll han sitt privatliv extremt hemligt.

Han bodde i en lägenhet på Södermalm i Stockholm med sin mamma och hade vare sig syskon eller fru.

Det är i praktiken det enda vi vet om privatpersonen Julius Regis.

Vissa menar att han levde ett extremt tillbakadraget liv medan andra påstår att han var supersällskaplig.

Några årtionden efter sin död uppstod det plötsligt rykten att Julius Regis inte bara hade varit puckelryggig utan också mycket kortväxt.

Alltså en modern Quasimodo. De här fysiska deformiteterna skulle ha gett honom drivkraften att bli känd.

I biografen "Den skuggomhöljde Julius Regis" menar litteraturexperten Dag Hedman att det här troligen är myter.

– Bristen på faktisk information har givit upphov till fabrikationen av myter, skriver Dag Hedman.

Den 10 januari 1925 avled Julius Regis, bara 35 år gammal. På dödsattesten anges kronisk hjärtmuskelinflammation som dödsorsak. Det här kan ha orsakats av difteri, reumatisk feber eller medfött hjärtklaffel.

Trots att det är få svenskar som känner till Julius Regis i dag så lever hans verk kvar i de populära Beck-filmerna.

Författarna till böckerna om Beck, Per Wahlöö och Maj Sjöwall, hade båda Julius Regis som inspiration.

För Maj Sjöwall så var det framför allt Julius Regis sätt att skriva, och hans stil som var en förebild.

I en intervju har hon hyllat honom och sagt att ”språket är så rikt och roligt”.

För Per Wahlöö var det i stället den sociala kritiken som inspirerade. Julius Regis skrev bland annat ingående miljöskildringar från de nedgångna fattigkvarteren på Söder.

Om du är en riktig Beck-fantast så vet du också att Gunvald Larsson vid ett tillfälle packade ner Julius Regis-boken ”Blå spåret” i sin väska.

Nu kommer Bokförlaget Klassiska deckare att ge Julius Regis nytt liv genom att digitalisera alla hans böcker och noveller.

Författaren Julius Regis (1889–1925).